

δείγματα, και ἐκφράζει δι' ἐμοῦ τὴν χαρὰν αὐτῆς ὅτι συγκαταλέγει ὑμᾶς μεταξὺ τῶν τακτικῶν αὐτῆς μελῶν.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΕΞΙΩΣΙΝ ΑΥΤΟΥ ΩΣ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΜΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΕΝ ΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 10ης ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1940
ΥΠΟ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

Ἐκ μὲν ἡμετέρας τῆς Ἀκαδημίας ἐξέθεσεν εὐγλώττως τὰ τοῦ βίου καὶ τῆς ποιμαντικῆς δράσεως τοῦ νέου ἀκαδημαϊκοῦ, μακαριωτάτου ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Χρυσάνθου Φιλιππίδου. Ἦδη εἰς ἐμέ, ἐντολῇ τῆς ἀκαδημαϊκῆς συγκλήτου, ἐναπόκειται νὰ ὀμιλήσω διὰ τὸ συγγραφικὸν ἔργον αὐτοῦ.

Ἐκ δευτέρου ἐξέδωκεν ἐν ἔτει 1936 περισπούδαστον ὄντως σύγγραμμα, ἐξ 907 σελίδων, προὶόν μακροχρονίων μελετῶν καὶ μόχθων, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἐκκλησία Τραπεζοῦντος»¹, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπεθυσάσθη καὶ ἀνέπτυξε πᾶν ὅ,τι πρὸς ταύτην σχετικόν. Μετ' ἐξέτασιν τῆς γεωγραφίας, τοπογραφίας, ἱστορίας, ὡς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς θρησκείας τοῦ Πόντου ἐν γένει καὶ ἰδίᾳ τῆς ἐπαρχίας Τραπεζοῦντος, ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει εἰδικώτερον τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκκλησίας Τραπεζοῦντος, ἣτις ὑπὸ τῆς μεταγενεστέρως παραδόσεως ἀνάγεται εἰς τὸν ἀπόστολον Ἀνδρέαν, μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1923 καταστροφῆς τῆς, καὶ εἰς ἰδιαίτερον κεφάλαιον πραγματεύεται περὶ τῶν ἐν αὐτῇ μνημείων τῆς ἑλληνικῆς χριστιανικῆς τέχνης. Τὸ πολύτιμον τοῦτο σύγγραμμα, ἐκ τοῦ ὁποίου καταφαίνεται ἡ ἐξαιρέτος φιλοπονία, εὐρυμάθεια καὶ ὑγιᾶς κρίσις τοῦ συγγραφέως, δικαίως ἐξετιμῆθη ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς ἐπιστημονικοῦ κόσμου, ὡς ἡ πρώτη πλήρης μονογραφία περὶ τῆς τόσον ἀκμασάσης ἐκκλησίας Τραπεζοῦντος, τῆς ὁποίας νῦν «αἱ ὁδοὶ πενθοῦσι, παρὰ τὸ μὴ εἶναι ἐρχομένους ἐν ἑορτῇ, πᾶσαι αἱ πύλαι αὐτῆς ἠφανισμέναι, οἱ ἱερεῖς αὐτῆς ἀναστενάζουσι καὶ αὐτὴ πικρανομένη ἐν ἑαυτῇ», ἵνα ἐπαναλάβω ρῆσιν τοῦ προφήτου Ἰερεμίου, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ μακαριώτατος περατοῖ τὴν λαμπρὰν του μονογραφίαν. Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἐπεβράβευσε τὸ ἔργον τοῦτο διὰ τοῦ Μαυρογενείου βραβείου ἐκ δρ. 34.000, τὰς ὁποίας ὁ μακαριώτατος, ἐν τῇ ἐγνωσμένῃ του γενναιοδωρίᾳ, διέθεσεν εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀπὸ τοῦ 1928 ἐκδιδομένου ὑπὸ τὴν ἐπιπτεῖαν τοῦ Ἀρχείου Πόντου ἢ δὲ θεολογικῆ σχολῆ τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐκτιμῆσασα δεόντως τὸ σύγγραμμα τοῦτο καὶ λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν καθόλου δρᾶσιν τοῦ ἱεράρχου, ἀπένειμεν αὐτῷ τὸν τίτλον τοῦ ἐπιτίμου διδάκτορος.

Τὸ πολύτιμον τοῦτο ἔργον θὰ ἤρκει νὰ τιμῆσθαι τὸν συγγραφέα του ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ μόνον. Ὁ μακαριώτατος εἶναι ἅμα καὶ συγγραφεὺς σπουδαιότητος σημασίας

¹ Μητροπολίτου Τραπεζοῦντος Χρυσάνθου, Ἡ ἐκκλησία Τραπεζοῦντος, Ἀθήναι 1936, σελ. 782.

ἄρθρων, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται κατεσπαρμένα εἰς διάφορα περιοδικά, καὶ δὴ εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν, τὸ ἐπίσημον ὄργανον τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, τοῦ ὁποῖου ὁ μακαριώτατος ἦτο ἐκ τῶν συντακτῶν ἀπὸ τοῦ 1911· εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθὲν καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1916-1917 ἐκδιδόμενον ἐβδομαδιαῖον ἐν Τραπεζοῦντι περιοδικὸν «οἱ Κομνηνοὶ»· εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ τοῦ 1932 ἐκδιδόμενον ἐπίσημον δελτίον τοῦ πατριαρχείου «᾽Ορθοδοξία», καὶ εἰς τὸ ἐπίσημον δελτίον τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Ἐκκλησία», ὡς καὶ εἰς τὸ Ἀρχεῖον Πόντου, ὅπου καὶ ἐσχάτως ἐδημοσίευσεν μετὰ προλεγομένων ἀνέκδοτον ἔργον τοῦ Βησσαρίωνος «πρὸς τὴν σύνοδον ἢ περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς».

Εἶναι δὲ τὰ ἄρθρα ταῦτα ποικίλου περιεχομένου καὶ διαφόρου ὕλης, οὐ μόνον ἐκκλησιαστικῆς, θρησκευτικῆς καὶ θεολογικῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς ἱστορικά, ἔθνικα, πολιτικά, κοινωνικά, παιδαγωγικά ζητήματα ἀναφερόμενα, ἔτι δὲ λόγοι, νεκρολογίαί καὶ βιβλιοκρισίαι¹.

¹ Ἐθνικά καὶ πολιτικά ἄρθρα: *Quid leges sine moribus?* (Ἐκ. Ἀλ. 30. 7. 11). Οἱ ὀρθόδοξοι Ἕλληρες καὶ αἱ βουλευτικαὶ ἐκλογαί (Ἐκ. Ἀλ. 14. 1. 12). Εἰρηγῆς οἰωνοὶ (Ἐκ. Ἀλ. 21. 1. 12). Ἐκλογικὰ ἀνομήματα (Ἐκ. Ἀλ. 10. 3. 12). Ὁ περὶ διοικήσεως τῶν νομῶν νόμος (Ἐκ. Ἀλ. 12. 5. 12). Αἷμα καὶ πῦρ (Ἐκ. Ἀλ. 1. 6. 13). Ἡ στρατολογία τῶν Ἑλλήνων, ἐτῶν 28-45 (Ἐκ. Ἀλ. 9. 6. 12). Ἡ κρίσις (Κομνηνοὶ σ. 27-29) κ. λ.

Θρησκευτικοκοινωνικά ἄρθρα: Ἡ ἐν Βελγίῳ ἀντικληρικὴ διαδήλωσις (Ἐκ. Ἀλ. 13. 8. 11). Φωνὴ ὑπὲρ τῶν σπογγαλιέων (Ἐκ. Ἀλ. 3. 9. 11). Θρησκευτικὴ κρίσις ἐν Ἑσπερίᾳ (Ἐκ. Ἀλ. 17. 9. 11). Ἡ ἐν Κίνα ἐπανάστασις καὶ ἡ κυκλοφορία τῶν ἀριστοκρατιῶν (Ἐκ. Ἀλ. 7. 1. 12). Ἀντιθρησκευτικὸς φανατισμὸς ἐν Γαλλίᾳ (Ἐκ. Ἀλ. 7. 4. 12). Τὸ θρησκευτικὸν αἰσθημα καὶ ἡ κοινωνία (Ἐκ. Ἀλ. 13 καὶ 21. 4. 12). Σύλλογοι καὶ σύνδεσμοι (Ἐκ. Ἀλ. 26. 1. 13, πρβλ. καὶ Κομνηνοὶ σ. 43-45). Ὁ φανατισμὸς (Κομνηνοὶ σ. 493-495). Ἡ κοινωνικὴ κρίσις καὶ ἡ ἐκκλησία (Ἐκ. Ἀλ. Ὀρθοδοξία, Ἰανουάριος 1932) κ. λ.

Παιδαγωγικά ἄρθρα: Ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα (Ἐκ. Ἀλ. 20. 8. 11). Ἡ μετεμφύχωσις τοῦ ἀρχαίου ἐθνικοῦ εἰς τὸν νέον χριστιανικὸν Ἑλληνισμὸν (Ἐκ. Ἀλ. 11. 2. 12). Ἡ κοινωνικὴ μὀρφωσις τῆς νεολαίας (Ἐκ. Ἀλ. 19. 5. 12). Ἡ ἀνήθικος φιλολογία καὶ τέχνη (Ἐκ. Ἀλ. 30. 6. 12 καὶ 7. 7. 12). Ὁδηγία πρὸς συγγραφεῖς ἀναγνωσμάτων (Ἐκ. Ἀλ. 3. 8. 13). Τὰ γυμνάσια καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα (Κομνηνοὶ σ. 75). Εὐστάθεια καὶ χαρακτήρ (Κομνηνοὶ σ. 91) κ. λ.

Ἐπιμνημόσυνοι λόγοι: Εἰς πατριάρχη Βασίλειον (Ἐκ. Ἀλ. 23. 11. 29)· εἰς πατριάρχη Κωνσταντῖνον ζ' (Ἐκ. Ἀλ. 6. 12. 30)· εἰς Βασίλειον Ἀντωνιάδην (Ἐκ. Ἀλ. 2. 4. 32) κ. λ.

Νεκρολογίαί: Εἰς Ἰωακεῖμ γ' (Ἐκ. Ἀλ. 19. 11. 12, πρβλ. καὶ Κομνηνοὶ σ. 263-265). Ὁ Πετροπόλεως Ἀντώνιος (Ἐκ. Ἀλ. 1. 12. 12). Γεώργιος Α' τῶν Ἑλλήνων (Ἐκ. Ἀλ. 9. 3. 13) κ. λ.

Μελέται ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν: Ἡ ἁγία Σοφία (Ἐκ. Ἀλ. 1. 8 καὶ 12. 9. 20). Ἐκθεσις περὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς Γεωργίας (Ἐκ. Ἀλ. 1. 8. 20), ἀξιόλογος πηγὴ διὰ γνώσιν τῶν κατ' αὐτήν κ. λ.

Βιβλιοκρισίαι: Ἡ καθολικὴ ἐκκλησία καὶ ὁ ἐπίσκοπος Duchesne (Ἐκ. Ἀλ. 28. 1. 12). Κρίσις πραγματείας Δημ. Γεωργιάδου, περὶ κωλυμάτων γάμων (Ἐκ. Ἀλ. 30. 3. 13) κ. λ.

Μὴ δυνάμενοι, ὡς εὐνόητον, νὰ ἐπεκταθῶμεν ἐνταῦθα εἰς ἀνάλυσιν πάντων τῶν ἄρθρων τοῦ μακαριωτάτου, ἐξ ὧν ἰδίᾳς ἐξάρσεως ἄξια εἶναι, ἐκτὸς τῶν θρησκευτικῶν, τὰ εἰς ἐθνικὰ καὶ πολιτικὰ ζητήματα ἀναφερόμενα, πλήρη πατριωτισμοῦ, θάρρους καὶ συνέσεως, περιοριζόμεθα εἰς ἐξέτασιν ἐκείνων ἐκ τῶν ἄρθρων του, εἰς τὰ ὁποῖα περιέχονται γινώμαι του ἐπὶ ἐπικαίρων θρησκευτικῶν καὶ θεολογικῶν ζητημάτων, ἀναφέροντες ἀπτολεξεῖ χωρία ἐξ αὐτῶν, πρὸς πληρεστέραν κατανόησιν τῶν ἀπόψεων τοῦ συντάκτου των.

Ἐν πρώτοις, ὡς πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ κλήρου¹, ὁ μακαριώτατος ἀνομολογεῖ ὅτι «ὁ κληρὸς παρ' ἡμῖν δὲν εὐρίσκεται δυστυχῶς εἰς τὸ ὕψος ἐκεῖνο, εἰς ὃ ἀπαιτοῦσιν αὐτὸν οἱ ἱεροὶ κανόνες καὶ αἱ παροῦσαι περιστάσεις». Κυρίαν αἰτίαν τοῦ κακοῦ εὐρίσκει ὁ μακαριώτατος τὸ ὅτι, μὴ ὑπάρχοντος ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ, δὲν ὑπάρχει διαλογία, καὶ «διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἐπισωρεύονται εἰς τὸν κληρὸν πλεῖστοι ἄφρεις καὶ ἀνεύθεται εἰς τὸ κληρικὸν ἔργον²». Κύριον μέσον πρὸς διόρθωσιν τοῦ κακοῦ, προϋποτιθεμένης τῆς βελτιώσεως τῶν οικονομικῶν συνθηκῶν τοῦ κλήρου, θεωρεῖ ὁ μακαριώτατος τὴν διαλογὴν τῶν εἰσερχομένων εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς καὶ θεολογικὰς σχολὰς, ὡς καὶ τῶν χειροτονουμένων, ὥστε οὗτοι νὰ κέκτηνται σωματικὴν καὶ πνευματικὴν ἀριότητα, μόρφωσιν καὶ ἀγνότητα βίου· θεωρεῖ δ' ἀπαραίτητον ἢ μόρφωσις νὰ εἶναι «ἀρτία καὶ πολυμερής», ὥστε οἱ κληρικοὶ νὰ ἀποκτοῦν δι' αὐτῆς «φιλοσοφικὸν καὶ κοινωνιολογικὸν καταρτισμὸν διὰ νὰ δυναθῶσιν ἐπιτυχῶς νὰ ἀντεπεξέλθουν κατὰ πάσης ἀντιθέτου καὶ ἀντιχριστιανικῆς κοσμοθεωρίας». Ἰδιαιτέρως δὲ τονίζει ὡς ἀπαραίτητον καὶ τὴν γινῶσιν τῆς ἐπιστήμης τῆς ζωῆς, ἄνευ τῆς ὁποίας, κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴν ἔκφρασιν Γρηγορίου τοῦ Νύσσης³ τόσα «γέγονε, δι' ἀπειρίαν τῶν καθηγουμένων αὐτανδρα τῶν ἐκκλησιῶν νανάγια!» Πρὸς ἀπόκτησιν ἀληθινῆς μορφώσεως θεωρεῖ ὁ μακαριώτατος κατ' ἐξοχὴν συντελεστικὸν τὸ ἀθά-

¹ Πάντα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν κατάστασιν καὶ τὴν μόρφωσιν τοῦ κλήρου ἀναπτύσσει ὁ μακαριώτατος εἰς ἄρθρον του «ὁ κληρὸς» ('Εκ. 'Αλ. 3 καὶ 10 Νοεμβρίου καὶ 8 Δεκεμβρίου 1912). Πρὸβλ. καὶ 'Εκ. 'Αλ. 23. 7. 11 καὶ 'Ορθοδοξία 1932 σ. 29-37.

² Τὴν ἔλλειψιν διαλογῆς ἐθεώρουν καὶ οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας ὡς τὸ κύριον αἷτιον τῆς κακῆς καταστάσεως τοῦ κλήρου. Πρὸβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου περὶ ἱερωσύνης, 3, 10 καὶ 4, 2: «Ἡ ἱερωσύνη ἐγκαλέσει δικαίως ἡμῖν οὐκ ὀρθῶς αὐτὴν μεταχειρίζουσι. Οὐ γὰρ αὐτὴ αἰτία κακῶν, ἀλλ' ἡμεῖς αὐτὴν τοσοῦτοις κατεροπύναμεν μολυσμοῖς, ἀνθρώποις τοῖς τυχοῦσιν ἐγχειρίζοντες αὐτήν... Πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, ἀνδράποδον μὲν πρίασθαι βουλομένους καὶ ἰατροῖς ἐπιδεικνύναι καὶ τῆς πράσεως ἐγγνητὰς ἀπαιτεῖν καὶ γειτόνων πυρθάνεσθαι καὶ μετὰ ταῦτα πάντα μηδέπω θαρρεῖν, ἀλλὰ καὶ χρόνον πολὺν πρὸς δοκιμασίαν αἰτεῖν» εἰς δὲ τοσαύτην λειτουργίαν μέλλοντάς τινα ἐγγράφειν, ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἂν τῷ δεῖνι δόξῃ, πρὸς χάριν ἢ πρὸς ἀπέχθειαν ἐτέρων μαρτυρῆσαι, ἐγκρίνειν, μηδεμίαν ποιουνέτους ἐτέραν ἐξέτασιν;». Κ. π. ἄ.

³ Γρηγορίου Νύσσης, ἐπιστολὴ ιζ' (Migne, Ἑλλην. Πατρολογία 46, 1056).

νατον ἑλληνικὸν πνεῦμα, ὅπερ, ὡς λέγει, «ἀνέπτυξε καὶ ἐκαλλιτέχνησε τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν¹», ἥτις «εἰσεκόμισεν ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ τὰ ἀναγκαιοῦντα εἰς ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν της²».

Συνιστᾷ δὲ ὁ μακαριώτατος νὰ ληφθοῦν ταχέως μέτρα διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ κλήρου, φοβούμενος ὅτι ἄλλως «ταχεῖα θὰ ἐπέλθῃ ἡ σῆψις τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀριστοκρατίας, ἢ δ' ἀπὸ τοῦ λαοῦ θύελλα δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ καταρραγῇ, ἀποσαρῶνουσα πᾶν τὸ προστυχὸν καὶ μὴ ἀφήνουσα ἀνέπαφα καὶ ὅσα τυχὸν ὑγιᾶ στοιχεῖα εὖρη κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην»³. Μόνον κληρὸς ἀληθῶς μεμορφωμένος θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ ἀληθῆ θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς κοινωνίας καὶ νὰ συντελέσῃ εἰς καταπολέμησιν τῆς προλήψεως καὶ δεισιδαιμονίας.

Ἐξαίρων ὁ μακαριώτατος τὰ ἀγαθὰ τῆς ὑγιοῦς θρησκευτικότητος καὶ διακρίων ταύτην τῆς δεισιδαιμονίας, λέγει: «Πόσον ἐνεργετικὴ εἶναι ἡ θρησκεία καὶ πόσον δλεθρῖα ἡ δεισιδαιμονία μαρτυρεῖ καὶ τὸ παράδειγμα τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντίου... Ἐφόσον ὁ Χριστιανισμὸς ἦτο γνησία καὶ ἐνεργὸς ἐκδήλωσις τῶν αἰσθημάτων τοῦ λαοῦ, προώδευεν οὗτος ἐν τῷ πολιτισμῷ καὶ ἐτέλεσε θαύματα ἀνδρείας, .. ὅτε ὅμως τὰ αἰσθήματα ταῦτα ἤρχισαν νὰ μαραίνωνται καὶ ἡ θρησκεία ἔπαυσε νὰ εἶναι ἐνεργὸς ἐκδήλωσις αὐτῶν, ὁ χριστιανισμὸς περιορίσθη μόνον εἰς νεκροὺς τύπους καὶ κατήντησε δεισιδαιμονία καὶ ἀσκητισμὸς. Ἐντεῦθεν αἱ μακροὶ καὶ ἄγονοι ἐκεῖναι θεολογικαὶ συζητήσεις καὶ δὴ καθ' ὃν χρόνον οἱ Τοῦρκοι εὐρίσκοντο εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἐντεῦθεν ἡ πληθὺς τῶν μοναστηρίων, εἰς τὰ ὅποια κατὰ χιλιάδας συνέρρεον κατ' ἔτος μοναχοί, οὐδὲν εἰσφέροντες ἢ παράγοντες». Πλὴν δὲ τῆς δεισιδαιμονίας, προσθέτει, «καὶ ἡ αὐστηρὰ ἀπολυταρχία καὶ ἡ ἔλλειψις πάσης ἐλευθερίας ὑπῆρξαν αἰτία ἅμα καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ἐξασθενίσεως τῶν χαρακτήρων»⁴. Ὡς ἐκ τούτου ἐμφανῆς καθίστατο ἡ ἀνάγκη νὰ εὔρεθῇ μέσον, ὅπερ «νὰ ἀποκαθάρσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῶν φυκῶν καὶ πετρῶν καὶ ὀστρεῶν τῆς προλήψεως καὶ δεισιδαιμονίας, τὰ ὅποια ἐπικαθήσαντα ἐπὶ τῆς ψυχῆς, παρεμόρφωσαν αὐτὴν εἰς βαθμόν, ὥστε πᾶν ἄλλο νὰ εἶναι ἢ ψυχὴ ὀρθόδοξος». Τοιαύτην ἀπόπειραν ἐπεχείρησεν ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Λέων ὁ Ἰσαυρός· τὸ δυστύχημα ὅμως εἶναι, ἐπάγεται ὁ μακαριώτατος, ὅτι ὁ Λέων, οὕτινος δὲν παραγινωρίζει τὰς ἀγαθὰς προθέσεις, ἔφθασεν εἰς ἀκρότητα, μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς καταπολέμησιν τῶν καταχρήσεων, ἀλλὰ προβάς πολὺν περαιτέρω εἰς ἀθέτησιν ἱερῶν παραδόσεων τῆς ἐκκλησίας, καὶ λησμονήσας «ἐν τῇ ἐφαρμογῇ ὅτι προλήψεις καὶ δει-

¹ Κομνηνοὶ σ. 385.

² Ἐκ. ἀλήθεια II. 2. 1912.

³ Ἡ ἐν Κίνα ἐπανάστασις (Ἐκ. Ἀλ. 7. 1. 12).

⁴ Τὸ θρησκευτικὸν αἰσθημα καὶ ἡ κοινωνία (ἐν Ἐκ. Ἀλ. 13 καὶ 21.4.1912).

σιδαιμονία τοῦ λαοῦ οὔτε ταχέως οὔτε βιαίως ἐκριζοῦνται ὅπου δ' ἐν τοῖς τοιούτοις ἐφηρομόσθη ἡ βία, προῆλθον ἀποτελέσματα ἐναντία τῶν προσδοκωμένων· ἡ δεισιδαιμονία ριζοῦται ἔτι μᾶλλον μόνον δὲ διὰ μακροῦς ἐκπαιδεύσεως καὶ διαφωτίσεως τοῦ λαοῦ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ διαλυθῇ τὸ πυκνὸν τῆς δεισιδαιμονίας σκότος καὶ νὰ λάμψη τὸ φῶς τῆς ἀληθινῆς θρησκείας, ἥτις μόνη ζῆ καὶ ζωοποιεῖ»¹. Ὡς δὲ ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ μακαριώτατος, αἱ προλήψεις καὶ αἱ δεισιδαιμονίαι δὲν φθείρουν μόνον τὴν ἑγὼ θρησκευτικότητα ἀλλὰ καὶ παρεμποδίζουν τὴν πρόοδον τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν καὶ εἰς πανηγυρικὸν τοῦ ἄρθρου, δημοσιευθὲν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς 75^{ῆς} τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, ἐπάγεται ὅτι μόνον «ἂν συντριβῶσιν αἱ σιδηραὶ τῶν προλήψεων ἀλύσεις, δι' ὧν ἐν πολλοῖς δεσμεύονται αἱ ἐλεύθεροι τῆς ἐπιστήμης κινήσεις, ἐπικρατήση δ' ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐρεύγῃ τὸ αὐτὸ φιλελεύθερον πνεῦμα, τὸ ὁποῖον διέκρινε τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας, εἶναι βέβαιον ὅτι διὰ τῆς φυσικῆς τοῦ Ἕλληνος εὐφυΐας καὶ τοῦ φιλοσόφου αὐτοῦ πνεύματος θὰ προαχθῶσι καὶ ἐν Ἀθήναις αἱ ἐπιστῆμαι καὶ αἱ τέχναι»².

Ἐνδιαφέρουσαι εἶναι καὶ αἱ κρίσεις τοῦ μακαριωτάτου περὶ τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν μετ' αὐτῆς σχέσεων τῆς ἐκκλησίας μας³. Ὅταν δηλ. ὁ ἀρχιεπίσκοπος Καντερβουρίας, ἐν ἔτει 1919, ἀπαντῶν εἰς ἐκκλησίαν τοῦ ἐν Παρισίοις τότε διατρίβοντος τοποτηρητοῦ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἔγραψε θερμοτάτην ἐπιστολήν, ἐνθαρρύνων καὶ ἐνισχύων τὴν χειμαζομένην ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως, ἐντάλλῃ ὁ τότε σεβασμιώτατος μητροπολίτης Τραπεζοῦντος κ. Χρυσάνθος, διατρίβων ἐν Παρισίοις, νὰ μεταβῇ εἰς Λονδῖνον, ὅπως εὐχαριστήσῃ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Καντερβουρίας καὶ παρακαλέσῃ αὐτὸν νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ὑπὲρ τῶν ἀλυτρώτων ἐνδιαφέρον του. Ὡς ἀφηγεῖται ὁ τότε Τραπεζοῦντος κ. Χρυσάνθος, ἐν ἐκθέσει του πρὸς τὸν τότε τοποτηρητὴν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἀπὸ 16^{ης} Ὀκτωβρίου 1919, εἰς ἀνεπίσημον συζήτησιν, ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἐπισκόπου Λονδίνου, ἐξῆρε «τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας, ἡ ὁποία εὐρεθεῖσα ἐν μέσῳ ἀναστατώσεων ἐν Εὐρώπῃ, κατώρθωσε νὰ διασώσῃ μέγα μέρος τῶν παραδόσεων καὶ νὰ ἐναρμονίσῃ αὐτὰς πρὸς τὴν σύγχρονον ζωὴν, καὶ οὕτω νὰ κρατήσῃ τὴν ἀπαραίτητον διὰ τὴν ὑπαρξιν πάσης ζωῆς, καὶ δὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ θρησκευτικῆς, ἰσορροπίαν καὶ ἁρμονίαν, τὴν ὁποίαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐθεώρουν μητέρα καὶ πηγὴν πάσης δημοκρατίας. Ὡς παράδειγμα—ἐξακολουθεῖ—ἀνέφερα τὸν μοναχικὸν βίον ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅστις ἄριστα συντηρομένη μὲ τὰς συγχρόνους ἀνάγκας τῆς κοινωνίας. Εἰς ἡμᾶς ἴσως ἡ παρὰ-

¹ Κυριακὴ τῆς ὀρθοδοξίας (ἐν περιοδικῷ Κοιμητοὶ σ. 403-405).

² Ἡ 75^{ῆς} τοῦ ἐλληνικοῦ πανεπιστημίου ('Ἐκ. Ἀλ. 31. 3. 1912).

³ Σχέσεις μεγάλης ἐκκλησίας καὶ ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας, ἔκθεσις Μητροπολίτου Τραπεζοῦντος Χρυσάνθου ('Ἐκ. Ἀλ. 26. 10. 1919).

δοσις βαρύνει περισσότερον τῆς συγχρόνου ζωῆς· περισσότερα δόσις παραδόσεως εἰς τὴν ἀγγλικανὴν ἐκκλησίαν καὶ περισσότερα δόσις συγχρόνου ἐνεργοῦ ἐκκλησιαστικῆς καὶ θρησκευτικῆς ζωῆς εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν θὰ προσεγγίσουν στενώτερον τὰς δύο ἐκκλησίας. Ἐδήλωσα ὅτι καλὴ θέλησις ἐκατέρωθεν, εὐρύτης ἀντιλήψεων καὶ ἀποφυγὴ μικρολόγων συζητήσεων θὰ συσφίξῃ στενώτερον τὰς δύο ἐκκλησίας, ὑπὸ τὸν ἀπαραίτητον ὅρον ὅπως ἐκάτερα τῶν ἐκκλησιῶν φυλάξῃ πάντοτε τὴν σφραγίδα καὶ τὸν ἰδιαίτερον χαρακτῆρα, τὸν ὅποιον προσέδωκεν εἰς αὐτὴν ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ καὶ ἡ ζωὴ ἐκάστου ἔθνους». Ἡ διεύθυνσις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας, εἰς προλεγόμενα τῆς ὡς ἄνω ἐκθέσεως, παρατηρεῖ χαρακτηριστικῶς ὅτι «αὕτη ὑποδεικνύει καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἑναρμονίσεως τῶν πολυτίμων παραδόσεως τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν πρὸς τὴν σύγχρονον ζωὴν καὶ τὴν ἐκ τῆς ἑναρμονίσεως ταύτης δημιουργίαν ἐνεργοῦ ἐκκλησιαστικῆς καὶ θρησκευτικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς». Ἐπανελθὼν δ' ὁ τότε μητροπολίτης Τραπεζούντος εἰς Παρισίους, ἀπέστειλεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Καντεμβουρίας, ἐκφράζων πρὸς αὐτὸν «πλήρη θαυμασμόν πρὸς τὴν ἀγγλικανὴν ἐκκλησίαν» καὶ πρὸς τὸν ἀγγλικὸν λαόν, ὅστις «ζῆ τὴν ἀληθινὴν χριστιανικὴν ζωὴν»¹.

Ἀξιόλογοι εἶναι καὶ αἱ ἀπόψεις τοῦ μακαριωτάτου περὶ δευτέρου γάμου τῶν κληρικῶν καὶ περὶ ἐγγάμων ἀρχιερέων². Ἐξ ἀφορμῆς δηλ. ζωηρᾶς κινήσεως κληρικῶν ἐν Σερβίᾳ καὶ εἰς τὰς μητροπόλεις Καρλοβιτίου, Βουκοβίνας καὶ Δαλματίας ὑπὲρ δευτέρου γάμου χηρευόντων κληρικῶν, ὑπὲρ οὗ συνηγόρει καὶ ὁ διαπρεπῆς κανονιολόγος ἐπίσκοπος Αλαματίας καὶ Ἱστορίας Νικόδημος Μίλας, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Καρλοβιτίου ἔγραψε τὸ 1910 πρὸς τὸν τότε ἀείμνηστον οἰκουμενικὸν πατριάρχην Ἰωακείμ γ', ζητῶν σχετικῶς τὴν γνώμην τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Αὕτη ἐζήτησε τότε τὴν γνώμην πασῶν τῶν αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν, ἐξ ὧν μόνον ἡ αὐτοκέφαλος ἐκκλησία Οὐγγαρίας καὶ Τρανσυλβανίας ἀπήντησεν ἀποδεχομένη σαφῶς τὸν δεῦτερον γάμον χηρευόντων κληρικῶν καὶ φρονούσα ὅτι μέχρι συγχλήσεως οἰκουμενικῆς συνόδου ἔδει νὰ ἐπιτραπῇ οὗτος «δι' ἀρχιερατικῆς ἀδείας». Ὁ μακαριώτατος, ἀρχιμανδρίτης τότε καὶ ἀρχισυντάκτης τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας, ἐκφράζων ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὴν ἰδίαν του γνώμην³, νομίζει ὅτι δεῦτερος γάμος χηρευόντων κληρικῶν δύναται νὰ ἐπιτρέπεται μόνον εἰς ὅλους ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις καὶ ὀικονομίαν, θεσπιζομένην «ἀπὸ κοινῆς διὰ γραμμάτων συνεννοήσεως τῶν κατὰ τόπους αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν». Ὀλιγοτέρας ὅμως δυσχερείας φρονεῖ ὅτι παρουσιάζει ἡ ἄρσις τῆς ἀγαμίας τῶν ἐπισκόπων, ἧτις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως καθίσταται ὄλοεν ἐπαισθητοτέρα. Ὁ ἀπαγορεύων τὸν γάμον τῶν ἐπισκόπων ἰβ'

¹ Αὐτόθι.² Ἐκ. Ἀλ. 19. 1. 1913 κ. ε.³ Ἐκ. Ἀλ. 16. 3. 1913.

κανών τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου, προεκλήθη κυρίως ἀπὸ τὰς ἀσκητικὰς τάσεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐκδηλουμένας τότε ἐν τῇ ἀγαμίᾳ. . . Τοιούτων ἀσκητικῶν τάσεων καὶ τῆς πεποιθήσεως ὅτι ἐγγὺς ἢ τοῦ Κυρίου παρουσία προῖον ἦτο τὸ ἐπικρατῆσαν ἔθος τῆς ἀγαμίας τῶν ἐπισκόπων, προσλαμβανομένων τὸ πλεῖστον ἐκ μοναχῶν καὶ ἀσκητῶν. Τὸ ἔθος τοῦτο ἐθέσπισεν ὡς νόμον ἢ ἐν Τρούλλῳ τοῦ 692 σύνοδος καὶ τοῦτο οὐχὶ ἐπὶ ἀθειῆσει ἢ ἀνατροπῇ τῶν ἀποστολικῶς νενομοθετημένων (δηλ. τοῦ χωρίου Α΄ Τιμοθέου 3, 3 «δεῖ τὸν ἐπίσκοπον μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα εἶναι»), ἀλλὰ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον προκοπῆς τῶν λαῶν προμηθουμένη. . . Ἐπομένως ἂν ἀποδειχθῇ ὅτι οἱ τότε ὑπάρχοντες ἀπαγορευτικοὶ λόγοι δὲν ὑφίστανται σήμερον, οὐδὲ προσγίνεται διὰ τοῦ γάμου τῶν ἐπισκόπων πρόσκομμα ἢ σκάνδαλον εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν Χριστιανῶν, τοῦναντίον μάλιστα αἴρονται κατὰ μέγα μέρος τὰ ἀπὸ τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀγαμίας προκύπτοντα σκάνδαλα καὶ οἱ κλονισμοὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν ἐπισκόπων γοήτρον, δὲν βλέπομεν τὸν λόγον διὰ τὸν ὅποιον νὰ κωλύεται ἡ ἐκκλησία, εἴτε δι' οἰκουμενικῆς συνόδου εἴτε δι' ἀμοιβαίας συνεννοήσεως τῶν ὀρθοδόξων αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν, νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν σύμφωνον καὶ πρὸς τοὺς λόγους τοῦ ἀποστόλου πρᾶξις τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας», ὅτε ἐπίσκοποι ἐλαμβάνοντο καὶ ἐξ ἐγγάμων. Καὶ ναὶ μὲν φρονεῖ ὁ μακαριώτατος ὅτι διὰ τῶν μέτρων τούτων δὲν θὰ ἀρθοῦν τελείως τὰ σκάνδαλα, ἀλλὰ πάντως θὰ περιορισθοῦν, «ὄν τρόπον, ὡς λέγει, τὸ διαζύγιον δὲν ἦρε μὲν ἐντελῶς τὰ οἰκογενειακὰ σκάνδαλα καὶ δράματα, συνετέλεσεν ὁμως εἰς τὴν ἐλάττωσιν αὐτῶν».

Καὶ αἱ περὶ ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς γνῶμαι τοῦ μακαριώτατου, περὶ ὧν ἀνέφερα καὶ ἐν τῷ προεδρικῷ μου λόγῳ τῆς 30ῆς Δεκεμβρίου 1939¹, εἶναι ἐνδιαφέρονσαι, ἀνεξαργήτως τῶν ἀπόψεων, ἃς ἕκαστος δύναται νὰ ἔχῃ, ἀναλόγως τῆς καλαισθητικῆς του μορφώσεως καὶ ἀντιλήψεως. Ὁ μακαριώτατος, καίτοι θιασώτης τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, ἀναγνωρίζει ἐν τούτοις ὅτι αὕτη ἔχει ἀνάγκην ἐναρμονίσεως, συμπληρώσεως καὶ τελειοποιήσεως. Ἐφορμὴν εἰς σχετικὸν ἄρθρον του, ὑπὸ τὸν τίτλον «Συντηρητικότης καὶ πρόοδος»², ἔδωκαν συζητήσεις γενόμεναι ἐν ἔτει 1916 ἐν τῇ ἐλληνικῇ κοινότητι τοῦ Βατούμ, ὅπου, ὡς λέγει, «ἡ ἀνεπτυγμένη τάξις τῆς κοινότητος, εὐρίσκουσα ὅτι ἡ μονόφωνος ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς συγχρόνους καλαισθητικὰς ἀνάγκας καὶ δὲν ἱκανοποιεῖ τὴν νεωτέραν ἀκουστικὴν αἴσθησιν, ἱκανοποιουμένην μόνον ἐκ τῆς ἁρμονίας, ζητεῖ ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν ἐνηρμουσιμένην καὶ προτείνει τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς τετραφωνίας· ἡ δὲ συντηρητικὴ μερὶς τῆς κοινότητος, προσκειμένη μόνον εἰς τὴν παράδοσιν, ἀπαιτεῖ

¹ Ἰδὲ Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τεῦχος Δεκεμβρίου 1930, Δ. Σ. Μπαλάνου, ἀκμὴ καὶ παρακμὴ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ (καὶ εἰς ἰδιαιτέρον τεῦχος).

² Κοινητοὶ σ. 111-113.

νά εξακολουθήσει ψαλλομένη ἢ μονόφωνος βυζαντινὴ μουσικὴ, ἣν ἐκ παίδων συνηθίσει νά ἀκούῃ καὶ θεωρεῖ ὡς βεβήλωσιν τῆς θρησκείας πᾶσαν καινοτομίαν περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν. Καὶ παρουσιάζεται οὕτω καὶ ἐν τῇ κοινότητι Βατοῦμ ἡ προάγουσα τὰς κοινότητος καὶ τὰ ἔθνη ἁρμονικὴ συντηρητικότητος καὶ προοδευτικότητος πάλη, ἡ ὁποία εἶναι μήτηρ καὶ δημιουργὸς τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ». Ἐν συνεχείᾳ ὁ μακαριώτατος ἀνομολογεῖ ὅτι «εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι σήμερον ἡ μουσικὴ ἄνευ ἁρμονίας δὲν ἱκανοποιεῖ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς νεωτέρας αἰσθητικῆς· διὰ τὸν σημερινὸν ἀνθρώπον μουσικὴ ἄνευ ἁρμονίας εἶναι τι ἡμιτελές· καὶ ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας θὰ ἦτο καταδεδικασμένη ἡ μουσικὴ ἡμῶν νά πάθῃ ἀπὸ μαρασμόν, νά ἀποξενωθῇ τοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς ἀνεπτυγμένης κοινωνίας καὶ νά ἀντικατασταθῇ ὑπὸ μουσικῆς ξένης»· διὰ τοῦτο ζητεῖ «τὴν συμπλήρωσιν καὶ τελειοποίησιν τῆς ἑναρμονιζομένης βυζαντινῆς μουσικῆς», ἐπὶ τῇ βάσει τῆς σήμερον ψαλλομένης πατροπαράδοτου βυζαντινῆς μουσικῆς, καὶ οὕτω «βαθμηδὸν δημιουργίαν γησιᾶς ἑλληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἁρμονίας», ἥτις νά ἀνταποκρίνεται πρὸς «τὰς καλαισθητικὰς ἀπαιτήσεις τοῦ συγχρόνου ὀρθοδόξου πληρώματος»¹.

Τὴν ἐκκλησίαν ὁ μακαριώτατος θέτει, ὡς εὐνόητον, μακρὰν τῶν πολιτικῶν καὶ ταξικῶν διενέξεων, καὶ ὀρθῶς διδάσκει ὅτι αὕτη, «ἵσταμένη ὑπεράνω τῶν ἐκάστοτε ἐναλλασσομένων οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν συστημάτων, δὲν δύναται καὶ δὲν πρέπει νά συνταυτίζεται μὲ οἰονδήποτε ἐφήμερον κοινωνικὸν σύστημα καὶ μὲ οἰονδήποτε κοινωνικὴν τάξιν καὶ νά ἀγωνίζεται ὑπὲρ ἐπικρατήσεως αὐτῶν», ἀναδεικνυμένη τοιοῦτοτρόπως ἡ φιλόστοργος μήτηρ πασῶν τῶν κοινωνικῶν τάξεων, «καὶ ἐκείνων ἀκόμη ὅσοι ἐκ πλάνης ἔχουν στραφῆ κατ' αὐτῆς»².

Ἐννοεῖ δ' ἄριστα ὁ μακαριώτατος ὅτι ἡ ἐκκλησία δὲν εἶναι ἀκίνητόν τι ὄλον καὶ ὅτι δὲν δύναται αὕτη νά ἀδιαφορῇ πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῆς κοινωνίας, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς πνευματικῆς καθόλου ζωῆς³, οὐδὲ πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος καὶ τὰς περιστάσεις⁴, ἀλλ' ὅτι τοῦναντίον ὀφείλει νά ἑναρμονίξῃ ἑαυτὴν πρὸς τὴν σύγχρονον ζωὴν, μὲ εὐρύτητα ἀντιλήψεων⁵, καίτοι πᾶς τις πρέπει νά ἔχῃ ὑπ' ὄψει ὅτι εἰς πᾶσαν ἀγαστὴν προσπάθειαν διορθώσεως ἢ ἀνακαινίσεως θὰ ἀνθίσταται ἐκάστοτε «ἡ ἀμάθεια, ὡς καὶ κακαὶ ἔξεις, προλήψεις, δυσπιστίαι καὶ συμφέροντα»⁶.

Τοιαῦται, κατὰ τὰ κεντρικὰ σημεῖα, αἱ περὶ ἐπικαίρων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων ἀντιλήψεις τοῦ νέου ἀκαδημαϊκοῦ, μακαριωτάτου ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Χρυσάνθου, ὡς αὐταὶ διατυποῦνται ἐν τοῖς ἄρθροισι του, εἰς τὰ ὁποῖα καταφαίνεται ἡ

¹ Ἐκ. Ἀλ. 18. 6. 1912.² Ὁρθοδοξία 1932 σ. 29-37.³ Ἐκ. Ἀλ. 28. 1. 1912.⁴ Ἐκ. Ἀλ. 26. 1. 1913.⁵ Ἐκ. Ἀλ. 26. 10. 1919.⁶ Ἐκ. Ἀλ. 22. 2. 1913.

βαθεία καὶ πολυμερῆς τοῦ συγγραφέως των μόρφωσης, ὡς καὶ ἡ ἐπίγνωσις τοῦ γνησίου χριστιανικοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐκκλησίας.

Μακαριώτατε,

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, στηριζομένη ἐπὶ τῆς λαμπρᾶς ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐθνικῆς σταδιοδρομίας ὑμῶν ἐν τῷ ὑποδούλῳ Ἑλληνισμῷ, εἰς καιροὺς κατ' ἐξοχὴν κρισίμους διὰ τε τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἔθνος, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς πεφωτισμένης συγγραφικῆς ὑμῶν δράσεως, ἐξέλεξεν ὑμᾶς ἀκαδημαϊκόν, καὶ εἰς ἀμοιβὴν πολυχρονίων ἀγώνων καὶ μόχθων, καὶ μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι διὰ τῆς ἐξαιρέτου μορφώσεως καὶ περιουσίας ὑμῶν σοβαρῶς θὰ συμβάλετε εἰς τὸ διαφωτιστικὸν τῆς ἀκαδημίας ἔργον.

Συγχαίροντες ὑμᾶς, Μακαριώτατε, ἐγκαρδίως ἐπὶ τῇ τιμητικῇ ἐκλογῇ ὑμῶν, καὶ τὴν Ἀκαδημίαν ἐπὶ τῇ προσκλήσει ὑμῶν ὡς μέλους, εὐχόμεθα ὅπως ὁ Ὑψιστος χαρίζῃ τῇ ὑμετέρᾳ Μακαριότητι ἡμέρας καὶ δύναμιν, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἐκκλησίας, τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἔθνους!

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΕΝ ΤΗ: ΚΑΘ' ΗΜΑΣ ΑΝΑΤΟΛΗ:

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΥΡΙΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ

ΛΕΧΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΗ: ΑΚΑΔΗΜΙΑ: ΑΘΗΝΩΝ ΕΠΙ ΤΗ: ΕΠΙΣΗΜΩ: ΔΕΞΙΩΣΕΙ ΑΥΤΟΥ

ΩΣ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΜΕΛΟΥΣ ΑΥΤΗΣ

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἠδδόκησε νὰ με καλέσῃ ἐπὶ τὴν τιμὴν τῆς ἀκαδημαϊκῆς ἔδρας εἰς διαδοχὴν τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου ἀειμνήστου προκατόχου μου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου οὐτινος ἡ πολυμερῆς ἐπιστημονικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ δρᾶσις ἐτίμησεν ἐπιστήμην καὶ Ἐκκλησίαν, πολλαχῶς δὲ ἐξήρθη ἐν τε τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ καὶ ἀλλαχοῦ.

Θεομὰς ἐκφράζω εὐχαριστίας εἰς τὸν σοφὸν καὶ ἀγαπητὸν πρόεδρον τῆς Ἀκαδημίας κ. Μ. Γερούλανον ὡς καὶ εἰς τὸν διακεκριμένον καὶ ἀγαπητὸν συνάδελφον κ. Α. Μπαλᾶνον δι' ὅσα ἐκ μέρους τῆς Ἀκαδημίας ἠθέλησαν νὰ εἴπωσι καλὰ περὶ τοῦ μετροῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ μου ἔργου. Χάριτας ὁμολογῶ καὶ εἰς τὴν ὀλομέλειαν τῆς Ἀκαδημίας διὰ τὴν ψῆφον, δι' ἧς μὲ ἐτίμησεν, εἰς τὸν κ. ὑφυπουργὸν παιδείας καὶ θρησκευμάτων, εἰς τὸν κ. πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως καὶ εἰς τὴν Α. Μεγαλειότητα τὸν Βασιλέα, διότι ἠδδόκησαν νὰ ἐπικυρώσουν τὴν ἐκλογὴν μου. Ἡ ἐπιείκεια πάντων τῶν ἀγαπητῶν συναδέλφων μοι ἐμπνέει αἴσθημα εὐγνωμοσύνης ζωηρόν, ἀλλὰ δέν με ἐπαίρει διότι συναισθάνομαι ὅτι με ἐξελέξατε ἰδίᾳ ὡς ἀντιπρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας καὶ διὰ τῆς εὐμενοῦς ψήφου ὑμῶν ἠθελήσατε νὰ τιμήσητε ἐν ἐμοὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἐξ ἧς προέρχομαι καὶ ἧς ἐλέω Θεοῦ προΐσταμαι,